

EL LLENGUATGE ENS INCLOU A

TOTS

TOTES LES PERSONES

Guia Municipal per l'ús
del Llenguatge Inclusiu

Elaboració
Espai Dona, Ajuntament de Burjassot

Diseny i maquetació
Syntetyk

e Spai
Dona
regidoria de polítiques
d'igualtat

Ajuntament
de Burjassot

Noviembre 2017

ÍNDEX

3—Índex

5—Pròleg

9—Presentació

13—Marc normatiu sobre llenguatge no sexista

21—Definició de sexisme lingüístic

25—Estratègies i solucions al sexisme lingüístic

53—Decàleg de recomanacions per a l'ús del llenguatge inclusiu

57—Denominació inclusiva dels llocs de treball de l'ajuntament

61—Glossari

67—Bibliografia

**EL LLENGUATGE
INCLUSIU
VISIBILITZA
LES DONES
I NEUTRALITZA
ELS PREJUÍSS
SEXISTES**

Lluna Àrias, Regidora de Benestar Social, Igualtat i Desenvolupament Local.

PRÒLEG

En els últims anys, i a partir de l'aprovació de la Llei orgànica 3/2007, de 22 de març, per a la igualtat efectiva de dones i homes, s'estan produint avanços importants en l'àmbit social i legislatiu que han propiciat canvis favorables per a aconseguir que la igualtat d'oportunitats i de tracte entre dones i homes siga real i efectiva.

L'actual presència de les dones en la vida pública i els

seus nous rols tenen grans repercussions en el llenguatge que ens fan repensar els nostres hàbits lingüístics perquè responguen a aquesta nova realitat.

El llenguatge, en estreta relació amb el nostre pensament, anomena i interpreta la realitat en què vivim i reflecteix el que la societat és en cada moment, però al seu torn està en constant evolució d'acord amb els canvis que

experimenta la humanitat i va creant noves formes segons la manera en què els seus parlants desitgen que siga la societat en què viuen.

En aquest punt, és necessari reclamar de la llengua prou flexibilitat per a atendre les demandes d'una ciutadania que requereix una comunicació efectiva, que no siga ambigua, discriminatòria ni excloent i els termes de la qual representen amb justícia la realitat que designen.

Entenem que l'Administració local és l'entitat pública més pròxima a la població i per tant té una gran responsabilitat en la forma de comunicació que estableix amb la seua ciutadania.

Per la qual cosa, l'Ajuntament de Burjassot i concretament la Regidoria de Polítiques d'Igualtat observant els canvis socials especificats més amunt, no podem ni volem quedar impassibles i hem decidit millorar l'ús que es fa del llenguatge administratiu en la nostra corporació. Certament, un dels aspectes més importants en la lluita per la igualtat real entre dones i homes passa per eliminar l'ús sexista del llenguatge, que no sols reflecteix la desigualtat entre ambdós sexes, sinó que contribueix a reforçar aquesta situació.

L'objectiu d'aquest canvi és que el llenguatge siga inclusiu i reflectisca la societat actual en què homes i dones tenen les mateixes oportunitats tant en la vida privada com en la vida pública, alhora que actuem d'acord amb les polítiques públiques d'igualtat d'oportunitats que desenvolupem en el nostre municipi a través del Servei Municipal d'Atenció Integral a la Dona, Espai Dona, d'ençà de l'any 2006.

En la construcció de les dites polítiques d'igualtat cal no perdre de vista la importància de les polítiques lingüístiques i és necessari reconèixer el paper significatiu que exerceixen com a reforç, impuls i consolidació del nou pacte social entre gèneres que construïm.

Complir aquest nou compromís serà una tasca prioritària per a la nostra corporació local i tenim la seguretat que ho aconseguirem perquè la llengua disposa de prou recursos per a poder, sense apartar-se de la norma que regeix el funcionament del sistema lingüístic, no sols reflectir aquesta igualtat, sinó contribuir-hi.

EL LLENGUATGE,
ANOMENA
I INTERPRETA
LA REALITAT
EN QUÈ
VIVIM

PRESENTACIÓ

Tota llengua, com a instrument de comunicació que és, requereix per a complir aquesta funció adaptar-se a les necessitats dels qui l'usen, per la qual cosa mostra gran capacitat per a modificar-se i acompanyar l'evolució del gènere humà. Tanmateix, cada llengua conforma també la realitat en un determinat sentit, això és, ens ensenya a veure el món.

El sexisme lingüístic és l'ús discriminatori del llenguatge que es fa per raó de sexe. Tal com considera la lingüista Eulalia Lledó "el llenguatge no és sexista en si mateix, sí que ho és com s'utilitza. Si s'utilitza correctament també pot contribuir a la igualtat i a la visibilització de la dona". Una de les qüestions més polèmiques relacionades amb el sexisme lingüístic prové

de la confusió que s'estableix entre sexe i gènere gramatical. Mentre que el sexe és un tret biològic que posseeixen alguns éssers vius, el gènere gramatical és un tret inherent a determinades classes de paraules que aprofita per a classificar els substantius en masculins i femenins i, en el cas dels adjectius i determinants, per a establir-ne la concordança.

Hi ha múltiples recursos lingüístics que posseeix la nostra llengua que ens ofereixen estratègies i solucions i que no van contra la gramàtica, ni contravenen al principi d'economia del llenguatge, sinó tot al contrari, perquè la majoria es caracteritzen, precisament, per la brevetat.

No podem oblidar que el principi fonamental del llenguatge és que la comunicació siga efectiva.

L'Ajuntament de Burjassot i la seua Regidoria de Polítiques d'Igualtat han elaborat aquesta guia per a l'ús del llenguatge inclusiu, que pretén oferir a la ciutadania una ferramenta de treball útil, didàctica, de fàcil maneig i amb molts exemples pràctics, amb l'objectiu d'encoratjar una utilització correcta de la llengua.

A més, d'aquesta manera, la Corporació local afavorirà l'eliminació dels estereotips sexistes sensibilitzant tot el seu personal en la necessitat d'incorporar aquest llenguatge igualitari.

D'aquesta manera, al llarg de tot aquest document s'arreguen una sèrie de recomanacions i orientacions destinades al desenvolupament d'un llenguatge que visualitze les dones i els reconega el seu paper en la societat en igualtat de condicions amb els homes i desvinculat dels estereotips tradicionals de gènere que infravaloren el sexe femení.

LA UTILITZACIÓ
D'UN
LLENGUATGE
NO SEXISTA
ÉS ALGUNA COSA MÉS
QUE UN ASSUMPTE
DE CORRECCIÓ
POLÍTICA

MARC NOR- MATIU SOBRE LLENGUATGE NO SEXISTA

La necessitat que els poders públics i les distintes administracions utilitzen un llenguatge no sexista ha sigut acordada en instruments jurídics tant nacionals com internacionals amb l'objectiu d'aconseguir una representació adequada de dones i homes.

A escala internacional, concretament la UNESCO i la

Unió Europea no sols es van limitar a abordar la necessitat de l'ús d'un llenguatge no sexista per les administracions públiques, sinó que van instar els diferents governs a adoptar estratègies per a la utilització d'un llenguatge inclusiu i no discriminatori.

Així es mostra en l'Informe sobre el llenguatge no sexista en el Parlament Europeu que

va ser aprovat per decisió del Grup d'Alt Nivell sobre Igualtat de Gènere i Diversitat el 13 de febrer del 2008, que diu:

“La utilització d'un llenguatge no sexista és alguna cosa més que un assumpte de correcció política. El llenguatge influeix poderosament en les actituds, el comportament i les percepcions. El Parlament com a institució abona plenament el principi d'igualtat de gènere i el llenguatge que utilitza ha de reflectir aquest fet. Per a aquest fi és important establir orientacions que assegurin en la mesura que siga possible que el llenguatge no sexista és la norma, en lloc de ser l'excepció, en els documents parlamentaris”.

En aquest sentit també són destacables:

- Les resolucions 14.1 (1987) i 109 (1989) de la Conferència General de la UNESCO.
- La Recomanació sobre l'eliminació del sexisme en el llenguatge, del Consell de Ministres, de l'any 1990, en què es reconeix l'existència d'obstacles a la igualtat real entre homes i dones, es considera que el llenguatge és un instrument essencial en la formació de la identitat social de cada persona i es proposen tres mesures bàsiques:
 1. Els estats membres han d'incorporar iniciatives per a promoure un llenguatge no sexista.
 2. Han de promoure en textos jurídics, educatius i de l'administració pública l'ús de terminologia harmònica amb el principi d'igualtat entre els sexes.
 3. Han de fomentar la utilització d'un llenguatge lliure de sexisme en els mitjans de comunicació.

Aquesta recomanació serà incorporada en el primer Pla per a la igualtat d'oportunitats per a les dones, aprovat pel Consell de Ministres el setembre de 1987 amb una vigència de dos anys (1988-1990). El text diu, específicament: “Cal incloure, per això, en el procés de renovació del llenguatge administratiu que s'està realitzant, el control i eliminació, si escau, d'aquest tipus de discriminacions en les circulars, impresos i formularis utilitzats per l'Administració”. No obstant això, fins a l'any 1995 s'aprova la primera norma que regula aquesta matèria. Aquesta norma va ser l'ordre del 22 de març de 1995 del Ministeri d'Educació i Ciència per a adequar la denominació dels títols oficials.

En la següent taula s'arregla una relació més àmplia de la principal normativa sobre aquesta matèria tant a escala internacional, nacional com autonòmica.

Organismes	Normativa
Nacions Unides	• Declaración de Pekín y Plataforma para la acción. IV Conferencia Mundial sobre las Mujeres, Pekín, septiembre 1996.
Unesco	• Conferència General, 24a Reunió, 1987. Resolució 14.1, apartat 1, paràgraf 2 sobre “adoptar, en la redacció de tots els documents de treball de l’Organització, una política encaminada a evitar, en la mesura que siga possible, l’ús de termes que es refereixen explícita o implícitament a un sol sexe, llevat si es tracta de mesures positives a favor de la dona”. • Conferència General, 25a Reunió, 1989. Resolució 109, part dispositiva, paràgraf 3 b) sobre “continuar elaborant directrius sobre l’ús d’un vocabulari que es referisca explícitament a la dona, i promoure’n la utilització en els estats membres”; i c) “vetlar pel respecte d’aquestes directrius en totes les comunicacions, publicacions i documents de l’Organització”. • Servei de Llengües i Documents (BPS/LD). Recomanacions sobre la utilització d’un llenguatge no sexista. La Conferència General va adoptar en 1991 i 1993 directrius que exigeixen l’ús de redaccions que es referisquen clarament als dos sexes i, cada vegada que siga possible, l’ús de l’expressió “drets de la persona”. • Informe del director general sobre la revisió de tots els textos fonamentals per a vetlar per la utilització de fórmules i termes de gènere neutre. París, 1993. - V Conferència d’Educació de Joves i Adults, Hamburg 2000.
Fòrums I Organitzacions Internacionals	• En la conferència mundial sobre drets humans organitzada per Nacions Unides a Viena el juny de 1993, el Fòrum de les Organitzacions No Governamentals (que en reuneix més de mil) va adoptar una recomanació que feia una crida a eliminar qualsevol parcialitat a favor de l’un o l’altre sexe i a substituir “drets de l’home” per “drets humans” o “drets de les persones”.

Organismes	Normativa
Parlament Europeu	• Comissió de Drets de la Dona i Igualtat d'Oportunitats, 28 de gener del 2003. Opinió dirigida a la Comissió de Cultura, Joventut, Educació, Mitjans de Comunicació i Esport, sobre la comunicació de la Comissió al Consell, al Parlament Europeu, al Comité Econòmic i Social i al Comité de les Regions sobre una estratègia d'informació i comunicació per a la Unió Europea (COM -2002- 350-C5-0506/2002-2002/2205 -INI-), pel que fa a la utilització d'un llenguatge no sexista en les comunicacions de la Unió Europea. • Informe sobre el llenguatge no sexista en el Parlament Europeu aprovat per decisió del Grup d'Alt Nivell sobre Igualtat de Gènere i Diversitat el 13 de febrer de 2008.
Comissió Europea	• Resolució de 3 de juny de 1985 de la Comissió sobre igualtat d'oportunitats entre xiques i xics en l'educació. • Comunicació de la Comissió al Consell (20 desembre de 1985) sobre un programa comunitari a llarg termini per a la promoció de la igualtat d'oportunitats per a les dones (1986-1990). • Programes d'acció comunitaris per a la igualtat d'oportunitats entre homes i dones (1981-2005).

Organismes	Normativa
Consell d'Europa	• Comité per a la Igualtat entre Dones i Homes (CAHFM): 2a Reunió (7-10 febrer 1984). Aspectes relacionats amb el llenguatge. • Comissió de Terminologia en el CAHFM. 5a Reunió (Estrasburg, 27-30 maig 1986).Avaluació de resultats i directrius a seguir per a la igualtat de sexes en el llenguatge. • Recomanació R (90) 4, de 21 de febrer de 1990, del Comitè de Ministres als estats membres sobre la eliminació del sexisme en el llenguatge, adoptada en la 434a reunió de Delegats de Ministres (1991), Estrasburg, Consell d'Europa, Servei d'Edició i Documentació. • La recomanació insta els estats membres a actuar per a l'eliminació del sexisme en l'idioma. Llista de mecanismes nacionals i institucionals posats en marxa pels estats membres del Consell d'Europa per a promoure la igualtat entre dones i homes (1993). Mecanismes relatius al llenguatge sexista.
Ministeri d'Instrucció Pública	• Reial Ordre de 14 de gener de 1931, sobre denominacions de senyora i senyoreta en càrrecs d'aquest ministeri i tractaments si escau (Gaceta de Madrid de 15 de gener de 1931) (PE 1638-II).
Ministeri de justícia	• El Reial Decret 762/1993 estableix pautes pel que fa al Registre Civil i la discriminació lingüística en textos i formularis oficials, i autoritza la modificació en l'ordre dels cognoms patern i matern. • Llei 40/1999, de 5 de novembre, sobre nom i cognoms i el seu ordre. El cognom de la mare pot anteposar-se al del pare. • Sessió de 9 de febrer del 2005 del Ple del Consell General del Poder Judicial. Acord de crear la Comissió per a la Igualtat d'Oportunitats de Dones i Homes en la Judicatura, entre els objectius de la qual hi ha l'“ús no sexista del llenguatge en la documentació administrativa”.

Organismes	Normativa
Ministeri d'Educació i Ciència	• Recomanacions per a l'ús no sexista de la Llengua (1988). • Reial Decret 733/1995, de 5 de maig, pel qual s'aproven les Normes reguladores de l'expedició de títols acadèmics i professionals corresponents a les ensenyances establides per la Llei orgànica 1/1990, de 3 d'octubre, d'ordenació general del sistema educatiu (BOE 131, de 02.06.1995): "Ordre de 22 de març de 1995, per la qual s'adequa la denominació dels títols acadèmics oficials a la condició masculina o femenina dels que els obtinguen (BOE 28.03.95). • Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació. Art. 16. • Principis generals. m) Desenvolupar (...) una actitud contrària a la violència, als prejudis de qualsevol tipus i als estereotips sexistes. Art. 23. Objectius. c) Valorar i respectar la diferència de sexes i la igualtat de drets i oportunitats. Rebutjar els estereotips que suposen discriminació entre homes i dones.
Institut de la Dona	• Comissió Assessora sobre Llenguatge (Comissió Nombra). La Comissió Nombra, constituïda en 1994 per lingüistes per a assessorar l'Institut de la Dona en matèria de llenguatge sexista, va realitzar una revisió sistemàtica del DRAE per a l'edició de 2000. En 1995 es va publicar el text Estudi i recomanacions per a un ús no sexista del llenguatge. • Reial decret 1686/2000, de 6 d'octubre, pel qual es crea l'Observatori de la Igualtat d'Oportunitats entre Dones i Homes. • El IV Pla per a la igualtat d'oportunitats entre dones i homes (Ministeri de Treball i Afers Socials, Institut de la Dona, 2003-2006), Objectiu 6.1. Actuació 6.1.6: "Promoure instruments per a la correcció del llenguatge sexista i elaborar propostes per a les noves edicions del DRAE". • Llei orgànica 3/2007, de 22 de març, per a la igualtat efectiva de dones i homes.
Generalitat Valenciana	• Pla d'igualtat d'oportunitats entre dones i homes, 2006-2009. • Igualtat, llenguatge i administració: propostes per a un ús no sexista del llenguatge, 2009.

A pesar d'aquesta llarga llista mostrada més amunt, l'obligació de la utilització del llenguatge no sexista pels poders públics espanyols no es va establir fins a la publicació de la Llei 3/2007 de 22 de març, per a la igualtat efectiva de dones i homes.

Així, la Llei per a la igualtat dedica el títol II a les polítiques públiques d'igualtat i regula en l'article 14.11, com a criteri general d'actuació de tots els poders públics (executiu, Govern; legislatiu, les Corts Generals; i judicial, el Consell General del Poder Judicial), la implantació d'un llenguatge no sexista en l'àmbit administratiu i el foment en la totalitat de les relacions socials, culturals i artístiques.

Finalment, atesa la Comunitat Valenciana, on està ubicat l'Ajuntament de Burjassot, entitat local valenciana que promou aquesta guia, cal afegir que la Direcció General de la Dona i per la Igualtat, com a organisme encarregat d'eliminar les discriminacions existents entre sexes i maldant per aconseguir la igualtat entre dones i homes, treballa per "sensibilitzar la societat sobre l'ús no sexista del llenguatge". Aquesta acció s'especifica en el Pla d'igualtat d'oportunitats entre dones i homes 2006-2009, posat en marxa després de l'aprovació en 2003 de la Llei per a la igualtat entre dones i homes de la Generalitat Valenciana, que regula "el llenguatge no sexista en els escrits administratius".

**LES DESIGUALTATS
ENTRE
HOMES
I DONES
QUE HI HA
EN LA NOSTRA SOCIETAT
ES REFLECTEIXEN
EN EL LLENGUATGE**

DEFINICIÓ DE SEXISME LINGÜÍSTIC

El *sexisme* no està en la llengua en si mateixa sinó en els usos que en fem, els quals, com que són reflex de la cultura androcèntrica en què vivim, mostren que el sexe comunament més discriminat és el femení.

El llenguatge és l'instrument que ens permet interpretar el món i la realitat que ens envolta. És una ferramenta eficaç de comunicació, però

també de poder, perquè alhora que és vehicle de les nostres idees i pensaments, ajuda a la perpetuació d'un tal sexisme i per tant d'un ús discriminatori del llenguatge.

Les desigualtats entre homes i dones que hi ha en la nostra societat es reflecteixen en el llenguatge, atès que aquest es construeix en funció d'un sistema de valors i relacions socials de poder que aquest

sistema projecta i transmet, així com les relacions estereotipades, fins i tot molt després que desapareguen o es transformen alguns fenòmens socials o culturals.

Una de les qüestions més polèmiques relacionades amb el *sexisme lingüístic* prové de la confusió que s'estableix entre *sexe* i *gènere gramatical*.

Mentre que el sexe és un tret biològic que posseeixen alguns éssers vius, el gènere gramatical és un tret inherent a determinats tipus de paraules, que serveix per a classificar els substantius en masculins i femenins i, en el cas dels adjectius i determinants, per a establir-ne la concordança.

Les llengües romàniques tenen el masculí com a gènere no marcat i que, per això mateix, quan es fa servir en plural pot passar a englobar els dos gèneres gramaticals, fet que sovint amaga l'existència i la participació de les dones, atès que el gènere femení no té aquest valor. Es tracta d'una convenció de tipus lingüístic, que no hauria de tenir implicacions sexistes que, de fet, acaba per tenir sovint. Hi ha diversos procediments per a evitar aquest biaix, com ara l'ús de substantius abstractes (les alcaldies, en comptes dels alcaldes, per exemple), d'epicens (l'alumnat, en comptes dels alumnes) o, simplement, doblar per a incloure els dos gèneres (els xiquets i les xiquetes, en compte dels xiquets), encara que d'aquesta darrera opció no s'hauria d'abusar, ja que pot arribar a dificultar la intel·ligibilitat del missatge. El més positiu seria combinar tots

els procediments per a evitar amagar les dones i, alhora, construir un discurs fluid. I, sobretot, cal ser conscient que el sexisme és a la societat, no al llenguatge, malgrat que l'ús d'aquest sí que pot reflectir les mancances o les tendències d'aquella.

D'altra banda, cal tindre en compte que les llengües no es limiten a ser un simple espill que ens torna la realitat del nostre rostre, sinó que, a més, poden portar-nos a formar una percepció del món determinada o que la nostra percepció s'orienta d'una determinada manera.

Perquè el llenguatge no és només un transmissor de desigualtats entre homes i dones, sinó que també és la clau per a fomentar aquesta igualtat i per aquesta raó ha de ser una prioritat per a les distintes administracions i per a la resta de la ciutadania. O dit d'una altra manera, cal evitar, sempre que siga possible, el masculí genèric, fent ús dels múltiples recursos de què disposa la nostra llengua, per a aconseguir la igualtat real en el tracte entre dones i homes.

Així, un llenguatge no sexista:

- Inclou i fa visibles ambdós sexes.
- Valora per igual a dones i homes.
- Dóna la paraula a totes les persones.
- No ens confon amb el seu missatge.

Amb l'objectiu que el llenguatge contribueixca a la construcció d'un sistema de valors socials i culturals que ajude a eradicar la discriminació indirecta i la transmissió dels estereotips de gènere, l'Ajuntament de Burjassot ha fixat la utilització del llenguatge no sexista i inclusiu com un dels objectius primordials en la confecció dels seus plans d'actuació.

Així, usar un llenguatge inclusiu i no androcèntric és una condició fonamental per a:

- Fer una política d'igualtat coherent i eficaç;
- Contribuir a una educació i a una socialització igualitària i democràtica;
- Treballar en la generació de nous marcs d'identificació, coneixement, interpretació i expressió de la realitat que vivim;
- Elaborar ferramentes d'anàlisi alhora que instruments de comunicació;
- Construir paradigmes paritaris en tots els camps del coneixement, la ciència o l'activitat política.

LA LLENGUA,
COM A PRODUCTE
SOCIAL,
NO SOLS
HA DE REFLECTIR
EIXA IGUALTAT,
SINÓ
CONTRIBUIR-HI

ESTRATÈGIES I SOLUCIONS AL SEXISME LINGÜÍSTIC

El *sexisme lingüístic* no radica en la llengua com a sistema, sinó que es troba en alguns dels usos consolidats i acceptats com a correctes per la comunitat parlant. Però els usos canvien, i el que abans es considerava en les gramàtiques i diccionaris com a error o biaix, esdevé norma. Això ens porta evidentment a la concepció de la llengua com a realitat en canvi permanent.

És més, cal no oblidar que la llengua evoluciona en cada època per a respondre a les necessitats de la comunitat que la utilitza, d'ací que en una societat com la nostra, en la qual es demana la igualtat entre els sexes, la llengua, com a producte social, no sols ha de reflectir eixa igualtat, sinó contribuir-hi.

Per tot això, és recomanable incorporar solucions no sexistes en el llenguatge administratiu, ja que els usos lingüístics que exclouen i discriminen les dones en el discurs són variats i no excloents entre si.

A continuació, s'exposen exemples de l'ús sexista del llenguatge, juntament amb les possibles opcions no sexistes. Agrupats en:

- A. Problemes morfosintàctics
- B. Problemes lexicosemàntics
- C. Problemes estilístics

A.- PROBLEMES MORFOSINTÀCTICS

1. GÈNERE GRAMATICAL I SEXE

Actualment, en alguns àmbits, s'utilitza la paraula gènere per a referir-se als trets culturals relacionats tradicionalment amb el sexe. No obstant això, des del punt de vista lingüístic convé aclarir la distinció entre gènere gramatical i sexe.

Tots els substantius posseeixen gènere gramatical, i no tots els substantius al·ludeixen a mascles o a femelles. Així, les paraules taula, làmpada o casa tenen gènere femení, mentre que cel, llibre o cotxe són de gènere masculí, però òbviament ni les unes ni les altres designen realitats sexuades.

Per tant, el gènere pot al·ludir aspectes de la realitat que no sempre tenen a veure amb la diversitat sexual.

S'ha d'assenyalar que la caracterització més general del gènere en la nostra llengua és la que es basa en el punt de vista gramatical. Això és, en l'actualitat, la majoria dels lingüistes han prescindit de la referència a l'aspecte sexual i han utilitzat un criteri estrictament gramatical; d'esta manera, consideren que el gènere és una categoria sintàctica que respon a circumstàncies de la llengua; és un fet gramatical inherent a la paraula que classifica els noms en masculins i femenins.

El gènere és, per tant, una categoria gramatical que permet classificar els noms en masculins i femenins, i que en valencià no sempre s'associa amb la referència extralingüística al sexe natural.

2. ELS SUBSTANTIUS SEGONS LA VARIACIÓ FORMAL DEL GÈNERE I LA RELACIÓ GÈNERE-SEXE

Per a l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, la qüestió queda de la següent manera:

Per a l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, la qüestió queda de la següent manera:

«(...) les terminacions que presenten els substantius masculins i els femenins no són homogènies i, fins i tot, les mateixes terminacions que apareixen en un cas es retroben en l'altre. Amb tot i això, sí que és possible establir unes pautes generals pel que fa a les terminacions que ajuden a determinar el gènere dels substantius. Així, solen ser de gènere masculí:

- a) La majoria dels substantius acabats en consonant: foc, fred, capítol, colp, embut.
- b) La majoria dels substantius acabats en vocal tònica: alacrà, café, patí, camió, tabú.
- c) La majoria dels substantius acabats en -e: arbre, colze, llinatge, marbre.
- d) La majoria dels substantius acabats en altres terminacions, de freqüència molt menor, com ara -o, -s, -is o -us: ferro, lloro; curs, dilluns; absis, llapis; focus, tipus.

D'altra banda, solen ser de gènere femení:

- a) La majoria dels substantius acabats en -a àtona: bossa, ètnia, finestra, porta.
- b) Els substantius formats amb el sufix -ció: addició, organització, revolució, tradició.
- c) La majoria dels substantius acabats en -edat, -etat, -itat, -etud o -itud: claredat, pietat, felicitat, inquietud, actitud.»

S'ha de remarcar que no sempre existeix una relació entre el gènere i la desinència d'una paraula: calor, per exemple, no presenta una terminació recognoscible com a pròpia del gènere femení; problema és una paraula que acaba en -a, com la moltes de les veus de gènere femení, i no obstant això, és un substantiu masculí.

El masculí genèric

En valencià, el masculí és el gènere no marcat i té un doble ús o valor.

1) Un valor específic:

- *Li va dir a l'alumne quines eren les seues obligacions.*
- *És un estudiant incansable.*

En estos exemples té un sentit específic, limitat semànticament en la seua referència als homes.

2) Un valor genèric:

- ***L'alumne d'esta assignatura ha de ser puntual.***
- ***El treballador ha d'exigir els seus drets.***

En estos casos, el masculí és extensiu a les dones, té aplicacions tant a un sexe com a un altre, com als dos junts.

Enfront d'este doble valor del masculí en espanyol, el femení només té un ús, l'específic, és a dir, que únicament pot emprar-se referit a les dones, per això diem que posseeix un sentit restrictiu.

Açò afavorix la confusió de no saber amb certesa si ens referim a hòmens exclusivament o s'està incloent també les dones.

L'ús del masculí genèric, de vegades, afavorix la confusió de no saber amb certesa si ens referim a hòmens exclusivament o s'està incloent també les dones.

3. EL GÈNERE DE LES PARAULES QUE ANOMENEN ALS SERS ANIMATS I EL SEXISME LINGÜÍSTIC

Des del punt de vista del gènere, els substantius en valencià es poden dividir en dos grans grups: els de ***doble forma i els de forma única***.

Substantius de doble forma	Substantius de forma única
xiquet/xiqueta	arbre
gat/gata	casa
mestre/mestra	llibre

3.1 Substantius de doble forma.

Estos substantius presenten doble terminació, una per al masculí i una altra per al femení.

- *alumne / alumna*
- *amic / amiga*
- *llicenciat / llicenciada*
- *cosí / cosina*

3.2 Substantius de forma única.

En este grup trobem paraules de distint gènere:

a) De gènere masculí:

- *capellà*
- *exèrcit*
- *individu*
- *personatge*
- *comité*

b) De gènere femení:

- *tropa*
- *institutriu*
- *multitud*

- *nimfa*
- *gent*
- *víctima*
- *associació*
- *criatura*
- *comissió*
- *persona*
- *amazona*
- *població*

c) De gènere masculí o femení:

- *artista*
- *intel·lectual*
- *jove*
- *periodista*
- *consort*
- *col·lega*
- *testimoni*
- *cònjuge*

- *Es va comportar com a col·lega.*
- *No li ha agradat ser testimoni.*
- *Té esperit d'artista.*
- *Es creu molt intel·lectual.*

La dona queda relegada a un segon terme a causa de la funció que els membres de la comunitat atorguen al gènere.

No es pot identificar la categoria gramatical de gènere amb el sexe natural; perquè tots els substantius posseeixen gènere gramatical, però no tots fan referència a mascles o a femelles.

Les paraules que designen éssers animats en les oracions següents tenen gènere gramatical femení, la qual cosa no impedeix que puguin referir-se a persones d'ambdós sexes.

- És la millor persona que he conegut.
- La criatura no va tindre més remei que acceptar-ho.
- Es va defensar com una bèstia.
- La víctima de l'atracament va ser atesa pels vianants.

La causa del sexisme lingüístic no es troba en la llengua, sinó en l'ús discriminatori que en fan les persones que la parlen.

4. ELS PROBLEMES DE CONCORDANÇA DE GÈNERE

La concordança és la correspondència formal que guarden entre si les paraules. D'acord amb les regles generals de la concordança, els adjectius i els articles s'han d'acomodar al gènere i al nombre del substantiu que acompanyen.

Així mateix, el verb ha de concordar amb el substantiu amb funció de subjecte en nombre i persona.

4.1. Els adjectius

Atenent a les normes gramaticals de la nostra llengua, quan hem de concertar

l'adjectiu amb substantius femenins i masculins hem de recórrer al masculí genèric, o bé repetir l'adjectiu en la doble flexió, amb les implicacions estilístiques que això comporta.

- *Els alumnes i les alumnes avantatjats van rebre un diploma.*
- *Els meus estimats oncle, cosí i cosina.*
- *Joan, Pere i Maria van ser molt honestos.*

Si els adjectius van precedits d'un verb copulatiu, podem buscar sinònims invariables quant al gènere o anteposar a l'adjectiu un substantiu sense marca de gènere.

- *Els treballadors i les treballadores d'esta empresa són persones compromeses.*

4.2. L'article

De vegades, l'article femení s'uneix a substantius masculins, i indica així un estadi intermedi en la creació del terme femení.

Masculí	Femení
el client	la client
el periodista	la periodista
el cantant	la cantant

4.3. El pronom

El pronom és la paraula que substitueix el nom. Totes les classes de pronoms (personals, possessius, demostratius, indefinits i relatius) tenen variació genèrica en totes les seues formes i adopten terminacions diferents per a cada un dels gèneres, d'acord amb el gènere de la paraula a què es refereix o substitueix.

4.3.1. El/els que

Per a evitar l'abús o l'ambigüitat que poden generar els pronoms masculins en sentit genèric, podem substituir el/els que per qui/els que o per la/s persona/s que.

Sexista	No sexista
El que subscriu...	Qui subscriu... La persona que subscriu...
El que ho sol·licita...	Qui ho sol·licita... La persona que ho sol·licita ...
Els que no assistisquen...	Qui no complisca els requisits... Les persones que no complisquen els requisits...
Els que tinguen el carnet podran passar...	Qui tinga el carnet podrà passar...

4.3.2. Un/s, Tot/s i Algun/s

De manera semblant els pronoms indefinits quantitius un/s, tot/s, algun/s també poden substituir-se pel genèric persona o acu-

dint al desdoblament dels substantius a què es refereixen o acompanyen.

Sexista	No sexista
Uns opinen d'una forma que a mi no em convenç.	Unes persones opinen d'una forma que a mí no em convenç.
Tots tenim sentiments.	Les persones tenim sentiments Tots i totes tenim sentiments.
Algun dels presents vol intervindre?	Alguna persona de les presents desitja intervindre?

B. PROBLEMES LEXICOSEMÀNTICS

1. ELS GENÈRICS

L'ús abusiu del masculí genèric o el de determinades paraules, com, per exemple, home, pot provocar problemes en la interpretació del discurs.

1.1. El terme home

El terme home funciona unes vegades com a genèric (amb el sentit de 'persona') i altres com específic (amb el sentit d'«ésser humà de sexe masculí»).

a) Utilitzar la paraula home només quan fa referència al sexe masculí.

• *Els homes que van fer el servei militar entre 1970 i 1980, en queden exempts.*

b) Emprar per a ambdós sexes altres genèrics (persona, individu, membre) o col·lectius (humanitat, gent).

Sexista	No sexista
S'adverteix als homes que vulguen licitar que està obert el termini d'inscripció.	S'adverteix a les persones que desitgen licitar que està obert el termini d'inscripció.

c) Substituir-ho per expressions com ésser humà, gènere humà, etc.

Sexista	No sexista
Els estudis sobre l'home.	Els estudis sobre l'ésser humà.

d) Emprar els desdoblaments homes i dones o dones i homes.

• *Els homes i les dones que opten a la plaça hauran de presentar la documentació en el termini de 15 dies.*

• *Les dones i els homes que opten a la plaça hauran de presentar la documentació en el termini de 15 dies.*

És convenient usar el terme home només quan ens referim exclusivament al sexe masculí. Per a englobar els dos sexes és preferible emprar termes genèrics, col·lectius o els desdoblament homes i dones o dones i homes.

1.2. Ús sistemàtic del masculí

Per a evitar l'abús del masculí és possible acudir a altres recursos dels quals disposa la llengua. Entre ells hi ha procediments lexicosemàntics i també morfosintàctics, però ací els plantejarem com segueix:

- a) la utilització de substantius genèrics o col·lectius
- b) l'ús de perífrasis
- c) la introducció de les construccions metonímiques

- d) l'ús de desdoblaments
- e) l'ús de barres
- f) la introducció d'apocopes explicatives
- g) l'omissió de determinants
- h) l'ús de determinants sense marca de gènere
- i) l'ús de la veu passiva
- j) l'ús de determinades formes personals dels verbs
- k) l'ús de les formes no personals dels verbs

a) Substantius genèrics i col·lectius

En la nostra llengua hi ha un bon nombre de substantius que, amb independència del fet que tinguin gènere gramatical masculí (personatge, col·lectiu, grup, poble, equip)

o femení (persona, parella, criatura, gent, col·lectivitat, assemblea, associació), fan referència tant a homes com a dones.

Sexista	No sexista
Els treballadors de l'empresa.	La plantilla de l'empresa.

Sexista	No sexista
els adolescents	l'adolescència
els joves	la joventut
els xiquets	la infància
els ciutadans	la ciutadania
els homes	la humanitat
els descendents	la descendència

b) Perífrasis

Perquè el masculí genèric no produïska confusió, pot, de vegades, substituir-se per

perífrasis del tipus personal sanitari, les persones que exerceixen, etc.

Sexista	No sexista
els catalans	el poble català
els andalusos	la població andalusa
els polítics	la classe política
els ancians	les persones majors
els professors	el personal docent
els administratius	el personal administratiu
els professors i alumnes	la comunitat escolar
els servents	el servei domèstic
l'home	l'ésser humà

c) Construccions metonímiques

Per a evitar el masculí genèric podem, en determinades circumstàncies, fer esment al

càrrec, professió o titulació que es posseeix i no a la persona que els desenvolupa.

Sexista	No sexista
els gerents	la gerència
els directors, els caps	la direcció
els secretaris	la secretaria
els presidents	la presidència
els vicepresidents	la vicepresidència
els tesorers	la tresoreria
els enginyers	l'enginyeria
els advocats	l'advocacia
els jutges	la judicatura
els assessors	l'assessoria
els tutors	la tutoria
els llicenciats	la llicenciatura
els coordinadors	la coordinació

d) Desdoblaments

La possible ambigüitat del masculí genèric pot evitar-se desplegant els termes i alternant-ne l'ordre de presentació per a no

donar sistemàticament prioritat al masculí sobre el femení.

Sexista	No sexista
Els treballadors de l'empresa.	Els treballadors i les treballadores de l'empresa. Les treballadores i els treballadors de l'empresa.

e) Barres

Si en els documents hi ha problemes d'espai, es poden utilitzar els doblats per mitjà de barres.

- *Imprés per a l'interessat/ada.*
- *Queda obligat/ada a deixar la via pública en les condicions adequades.*

f) Aposicions explicatives

Per a evitar la manca d'agilitat que generen tant els desdoblaments com els doblats amb barres, es pot recórrer a aposicions expli-

- *Representant dels/les treballadors/es.*
- *El/la treballador/a es troba legitimat/ada per a exigir les percepcions econòmiques de l'últim any.*

catives que aclarisquen que el masculí està utilitzat de manera genèrica, per tal d'impe-dir qualsevol altra interpretació.

Sexista	No sexista
L'objectiu és proporcionar als joves una formació plena.	L'objectiu és proporcionar als joves dels dos sexes, una formació plena.

g) Omissió del determinant

Els substantius d'una sola terminació per a ambdós gèneres necessiten de l'article per a diferenciar el sexe del referent, com ocorre amb sol·licitant, compareixent, declarant,

atorgant, denunciament, cedent, contribuent, etc.

En estos casos, quan és possible ometre l'article, s'aconsegueix englobar sense problemes tant les dones com els homes.

Sexista	No sexista
Podran optar al concurs els professionals amb experiència.	Podran optar al concurs professionals amb experiència.

h) Determinants sense marca de gènere

Una altra forma d'evitar l'abús del masculí consisteix a emprar, junt amb substantius

d'una sola terminació, determinants sense marca de gènere, com, per exemple, cada.

Sexista	No sexista
Es farà saber individualment a tots els contribuents.	Es farà saber individualment a cada contribuent.

i) Estructures amb 'es/s'

De vegades, és possible prescindir de la referència directa al subjecte recorrent a la forma es/s' impersonal (es recomana...),

o fent servir la veu passiva en algunes construccions.

Sexista	No sexista
nascut en...	natural de lloc de naixement
el jutge decidirà...	Serà emesa decisió judicial...
lloc en què va ser inscrit...	lloc en què es va inscriure...

j) Algunes formes personals del verb

Es pot ometre la referència directa al sexe del subjecte i utilitzar el verb en la primera persona de plural, en la segona persona del

singular, i en la tercera persona del singular o del plural.

Sexista	No sexista
Si l'usuari decideix abandonar la zona abans del moment ha estipulat, ha d'advertir-ho.	Si decideix abandonar la zona abans del moment estipulat, ha d'advertir-ho.

k) Formes no personals del verb

Una altra manera d'evitar la recurrència al masculí genèric, consisteix a emprar infinitius o gerundis d'interpretació genèrica.

Sexista	No sexista
Cal que l'usuari preste més atenció.	Cal prestar més atenció.

2. ELS DUALS APARENTS I ELS VOCABLES OCUPATS

Els duals aparents són termes que adquireixen significats diferents segons el sexe a què es referisquen, com ocorre amb:

- *senyoret/senyoreta*
- *home públic/dona pública*
- *individu/individua*
- *verdurer/verdurera*

Quasi sempre resulten pejoratius per a la dona i, per tant, en la mesura que siga possible, han d'evitar-se.

2.1. Senyor/senyora

Tant el masculí senyor com el femení senyora compten amb l'accepció "persona d'un cert rang social" o "persona que posseïx quelcom", però només el femení senyora pot significar 'esposa' (senyora de Gómez), el que provoca una dissimetria.

Per tant, recomanem usar senyora i senyor per a fer referència de forma general a una

dona i a un home, amb independència del seu estat civil.

2.2. Senyoret/senyoreta

El terme masculí senyoret es refereix a l'amo respecte dels criats o al jove acomodat i ociós, mentre que senyoreta és un tractament de cortesia amb què s'esmenta la dona en determinades professions (mestres, dependents, etc.).

De nou ens trobem davant d'un tractament desigual, perquè ningú empra el terme senyoret per a cridar un mestre o un dependent.

2.3. Governant/governanta

Un fenomen semblant es dona amb el dual governant/governanta. El masculí té un sentit més prestigiós ('home que governa') que el femení ('dona encarregada de l'administració d'una casa o institució'), i això fa que es mantinga, de vegades, la forma go-

vernant precedida de l'article femení la per a designar una cap d'estat.

La solució als duals aparents és difícil, perquè ben sovint el terme femení ja està ocu-

pat amb un sentit inferior que frena la seua utilització en els mateixos contextos en què s'empria el terme masculí.

S'han d'evitar els duals aparents quan el terme que fa referència a la dona posseeix un sentit pejoratiu. En el cas que el terme designe un càrrec o professió (governant/governanta) serà l'ús el que, en la mesura que les dones ocupen els llocs que tradicionalment han desenvolupat els homes, impone la utilització de la forma masculina per a ambdós sexes o consolide la forma femenina amb un nou sentit (alcaldessa).

3. LES FÓRMULES DE TRACTAMENT

El discurs administratiu s'ha caracteritzat per l'ocupació de fórmules de tractament i de cortesia que mostren l'estil arcaïtzant d'este llenguatge.

Encara que la utilització de tractaments no és exigible en un document administratiu,

sol mantindre's en els casos de màxima representació pública i en els documents de caràcter protocol·lari. Excepte en estos casos, es recomana anteposar simplement a la denominació de l'ocupació o càrrec la fórmula senyor/senyora.

3.1. Nom i cognom

Ocorre ben sovint que quan es tracta d'un home s'empra només el cognom, mentre que, quan es tracta d'una dona, se sol usar, o bé el nom de pila precedit d'alguna fór-

mula de tractament (senyora o senyoreta), o bé el nom i el cognom. El recomanable és, no obstant això, donar un tracte simètric a ambdós sexes.

Sexista	No sexista
El Sr. Peris i la Sra. Anna Soler	El Sr. Peris i la Sra. Soler

El tractament donat als dos sexes ha de ser simètric. La dona no ha de presentar-se amb un paper secundari o subordinat, per tant, s'han d'evitar els tractaments de senyoreta, esposa o senyora de, que incideixen en el seu estat de dependència respecte a l'home.

3.2. Fórmules de tractament en masculí

En el llenguatge administratiu apareixen amb assiduitat les formes de tractament i cortesia formulades en masculí, sobretot en documents oberts que poden ser emplenats tant per homes com per dones.

No obstant això, si és necessari que aparega la fórmula de tractament, esta ha de presentar la doble forma.

- *En/Na*
- *Sr./Sra*
- *Dr./Dr*

3.3. Relació de dependència

Són molts els textos administratius que presenten la dona fent un paper secundari o subordinat, per exemple, quan la designen en la relació de dependència respecte de l'home (dona de, esposa de o senyora de).

Sexista	No sexista
Antoni Senent considera hereua de tots els seus béns la seua dona, Elisa Romeu.	Antoni Senent considera hereua de tots els seus béns la seua esposa, Elisa Romeu.
Es notifica l'embargament a Òscar Llobat i a la seua esposa Empar Oliver.	Es notifica l'embargament als cònjuges Òscar Llobat i Empar Oliver. Es notifica l'embargament als cònjuges Empar Oliver i Òscar Llobat.

El tractament donat als dos sexes ha de ser simètric. La dona no ha de presentar-se amb un paper secundari o subordinat, per tant, s'han d'evitar els tractaments de senyoreta, esposa o senyora de, que incideixen en el seu estat de dependència respecte a l'home.

4. ELS TERMES PER A DESIGNAR LES PERSONES DESTINATÀRIES DE L'ESCRIT

El llenguatge administratiu emprava quasi sistemàticament el masculí genèric per a dirigir-se als usuaris i les usuàries dels seus serveis, tant quan es refereix a un col·lectiu com quan es refereix a individus concrets.

- *el destinatari*
- *l'empleat*

- *el sol·licitant*
- *el compareixent*
- *el declarant*
- *l'autoritzat*
- *l'avalat*
- *l'avalador*
- *el peticionari*
- *el sotasignat D.*

Estes expressions suposen un ocultament de la dona que pot corregir-se.

De totes les fórmules de les que disposa la llengua per a no amagar la dona, les més

fàcils d'aplicar en este tipus de documents són les perífrasis, els substantius genèrics o col·lectius, els desdoblaments i els dobles per mitjà de barres.

a) Perífrasis, substantius genèrics o col·lectius

Sexista	No sexista
l'interessat	la persona interessada
el sol·licitant	la persona sol·licitant
el deutor	la persona deutora
el representant	la persona representant
el demandat	la part demandada
el demandant	la part demandant
el creditor	la part creditora
els fills/ els descendents	la descendència
l'agredit	la víctima

b) Desdoblaments

- *Dades del propietari o la propietària*
- *L'abonat o l'abonada*

- *El/la titular*
- *El/l'avalador*
- *El/l'avalat/a*
- *El/l'autoritzat/a*
- *El/la destinatari/a*
- *El/l'empleat/a*
- *El/la propietari/a*
- *El/la requerit/a*

c) Doblets

- *El/la sotasignant*
- *El/la que subscriu*
- *El/la compareixent*
- *El/la declarant*
- *El/l'atorgant*
- *El/la cedent*
- *El/la denunciant*
- *El/la transmetent*
- *El/l'adquirent*
- *El/la recurrent*
- *El/la sol·licitant*

Els documents administratius oberts han d'adreçar-se als usuaris i a les usuàries amb fórmules que engloben a ambdós sexes. Les més recomanables són els genèrics, els col·lectius, les perífrasis i els doblaments. També es pot recórrer a les barres; però el seu ús, llevat d'excepcions, s'ha de limitar als formularis i als impresos.

5. LES DISIMETRÍAS EN EL DISCURS

A vegades, en el discurs administratiu es produeix un tractament desigual per a dones i homes, que dona lloc als fenòmens següents:

5.1. Salt semàntic

El salt semàntic és un fenomen lingüístic relacionat amb la utilització del masculí genèric. De fet, s'incorre en salt semàntic quan s'empra un vocable masculí utilitzat, aparentment, en sentit genèric; no

- a) salt semàntic
- b) dissimetria en la denominació
- c) dissimetria en l'aposició
- d) tractament heterogeni

obstant això, més avant, en el mateix context, es repeteix el vocable masculí usat en sentit específic, és a dir, referit a l'home exclusivament.

Sexista	No sexista
Els europeus consumeixen una quantitat excessiva d'alcohol, i en el cas de les dones, de tabac.	Els homes europeus consumeixen una quantitat excessiva d'alcohol, i en el cas de les dones, de tabac.

5.2. Dissimetria en la denominació

La denominació és dissimètrica quan en un discurs les dones són esmentades per la

condició sexual, mentre que els homes ho són per la posició social.

Sexista	No sexista
Es presenten a concurs tres candidats i dos dones.	Es presenten a concurs tres candidats i dos candidates. Es presenten a concurs dos candidates i tres candidats.

5.3. Dissimetria en l'aposiició

Nombroses aposicions tenen com a nucli el terme dona, seguit de les denominacions que indiquen la seua posició pública.

Incorrecte	Correcte
Les dones advocades que van assistir a la reunió no van firmar l'acord.	Les advocades que van assistir a la reunió no van firmar l'acord.

5.4. Tractament heterogeni

És un costum molt habitual detectat en documents i impresos administratius utilitzar el doblat amb barra en un terme i,

tot seguit, no fer-ho en un altre, que, d'esta manera, pot ser interpretat com un masculí específic.

Sexista	No sexista
Naixement fill/a del treballador.	Naixement fill/a del treballador/a.
Els treballadors/res no fixos que hagen prestat ininterrompudament dos anys de servei tenen dret a sol·licitar l'ajuda de menjador.	Els/les treballadors/res no fixos/es que hagen prestat ininterrompudament dos anys de servei tenen dret a sol·licitar l'ajuda de menjador.

Per tal d'evitar possibles confusions, convé recordar que quan adoptem una solució hem de ser sistemàtics al llarg de tot el text, perquè altrament podem donar lloc a ambigüitats.

6. ELS OFICIS, LES PROFESSIONS I ELS CÀRRECS DE RESPONSABILITAT

Les ocupacions de l'esfera pública han estat durant segles reservades als homes, en conseqüència, no ha d'estranyar-nos que el lèxic que les designa s'haja fixat en masculí.

Esta associació gènere-sexe ha suposat també que, amb la incorporació progressiva de la dona al món laboral, s'hagen creat els femenins de molts oficis o professions per als quals només existia el masculí.

- *advocat/advocada*
- *àrbitre/àrbitra*
- *arquitecte/arquitecta*
- *bomber/bombera*
- *llanterner/llanternera*
- *metge/metgessa*
- *notari/notària*
- *jutge/jutgessa*

Títols universitaris

- *Diplomat/Diplomada*
- *Enginyer Tècnic/Enginyera Tècnica*
- *Arquitecte Tècnic/Arquitecta Tècnica*
- *Graduat Social Diplomat/Graduada Social Diplomada*
- *Mestre/Mestra*
- *Llicenciat/Llicenciada*
- *Enginyer/Enginyera*
- *Arquitecte/Arquitecta*
- *Doctor/Doctora*
- *Doctor Enginyer/Doctora Enginyera*

Títols postgraus

- *Professor Especialitzat/Professora Especialitzada*
- *Metge Especialista/Metgessa Especialista*

- *Farmacèutic Especialista/Farmacèutica Especialista*

- *Infermer Especialista/Infermera Especialista*

De vegades, fins i tot, en incorporar-se els homes a oficis tradicionalment femenins s'ha sentit la necessitat de crear neologismes del tipus auxiliar de vol (masculí d'hostessa), o ATS (infermer) per a prestigiar o reputar treballs realitzats durant molt de temps exclusivament per dones.

La modificació per mitjà de la veu dona o una altra de similar també facilita la lectura i contribueix a visualitzar les dones en frases que no porten una altra determinació genèrica (article o adjectiu) i en les quals la professió o l'ofici es designa amb substantius d'una sola terminació.

- *Primera promoció de guàrdies.*

- *Primera promoció femenina de guàrdies.*

C. PROBLEMES ESTILÍSTICS

1. LA BARRA (/)

Entre els usos del signe barra (/), hi ha el d'indicar dues o més opcions possibles quan s'empra entre dues paraules (només/sols, així mateix/així mateix) o entre una paraula i un morfema (Estimat/ada amic/ga).

• *Exposa: Que és propietari/ària, usufructuari/ària, concessionari/ària o titular d'un dret de superfície sobre la vivenda que és la seua residència habitual i dels/les qui hi conviuen i que a continuació s'indica.*

3. ELS DESDOBLAMENTS

Les repeticions o desdoblaments dels termes poden evitar l'ambigüitat de l'ús del masculí genèric; amb tot, no se n'ha d'abusar.

És recomanable emprar alternatives com, per exemple, els col·lectius, les perífrasis o qualsevol altre gir que no provoque recarregament i lentitud en l'expressió.

Sexista	No sexista
La durada del permís serà, així mateix, de dènou setmanes en els supòsits d'adopció o acolliment de xiquets o xiquetes menors, majors de sis anys, quan aquells o aquelles foren discapacitats o discapacitades.	La durada del permís serà, així mateix, de dènou setmanes en els supòsits d'adopció o acolliment de menors, majors de sis anys, que patisquen discapacitat.

4. L'ORDRE DE LES PARAULES

Sense que existisca cap raó gramatical que ho justifique, se sol anteposar el masculí al femení, curiosament fins i tot en aquelles ocasions en què per a visualitzar la dona s'opta pels desdoblaments.

No obstant això, és recomanable sobretot, a causa de la pertinaç associació entre gènere i sexe, recórrer a l'alternança per a no donar prioritat a un gènere per damunt de l'altre.

- *L'interessat o la interessada haurà de pagar la liquidació que calga. Homes i dones tenen els mateixos drets davant de la llei.*
- *La interessada o l'interessat haurà de pagar la liquidació que calga. Dones i homes tenen els mateixos drets davant de la llei.*

**EL TRACTAMENT
DONAT
ALS DOS SEXES
HA DE SER SIMÈTRIC,
LA DONA NO HA DE
PRESENTAR-SE
AMB UN PAPER
SECUNDARI**

DECÀLEG DE RECOMANA- CIONS PER A L'ÚS DEL LLEN- GUATGE IN- CLUSIU

1 Anomenar sempre les dones i els homes de manera igualitària evitant l'ús del gènere gramatical masculí com a genèric perquè exclou i fa invisibles les dones.

2 Emprar noms col·lectius (població, personal, ciutadania, etc.) i abstractes (llicenciatura, direcció, alcaldia, etc.).

3 Dirigir els documents administratius a la ciutadania, amb fórmules que anomenen específicament les dones quan se'n coneix el sexe.

4 Utilitzar les diferents alternatives que la gramàtica valenciana ens aporta, mitjançant paraules neutres (sempre que siga possible).

5 Feminitzar les professions i els càrrecs quan són ocupats per dones mitjançant el morfema de gènere o l'article. El llenguatge no excloent permet crear referents femenins perquè visibleza les dones i neutralitza els prejudis sexistes.

6 Visiblezar les dones en estadístiques, informes i investigacions (desagregar dades per sexe).

7 Utilitzar dobles mitjançant barres en els formularis oberts, impresos, sol·licituds i determinats encapçalaments.

8 No utilitzar mai en cap document l'arrova perquè no és un signe lingüístic i no es pot llegir.

9 Una fórmula per a reconèixer el llenguatge sexista consisteix a invertir la frase, col·locant els homes en el lloc en què apareixen les dones i al revés. Si la frase ha perdut el sentit inicial era sexista.

10 Canviar sempre el llenguatge que devalua, ridiculitza, desacredita, estereotipa o exclou la dona, per un d'igualitari, perquè és compatible l'ús de les normes gramaticals i estilístiques amb l'ús no sexista de la llengua.

**ANOMENAR
SEMPRE
LES DONES
I ELS HOMES
DE MANERA
IGUALITÀRIA**

DENOMINA- CIÓ INCLUSIVA DELS LLOCS DE TREBALL DE L'AJUNTA- MENT

Dir en masculí	Dir en femení
Adjunt	Adjunta
Administrador	Administradora
Administratiu	Administrativa
Agent per a la igualtat (un)	Agent per a la igualtat (una)
Alcalde / batle	Alcaldessa / batlessa
Analista (un)	Analista (una)
Animador sociocultural	Animadora sociocultural
Arquitecte	Arquitecta
Arxiver	Arxivera
Assessor	Assessora
Auxiliar administratiu	Auxiliar administrativa
Bibliotecari	Bibliotecària
Cap (un)	Cap (una)
Contractat	Contractada
Coordinador	Coordinadora
Delineant (un)	Delineant (una)
Director	Directora
Director general	Directora general
Educador	Educadora
Encarregat	Encarregada
Enginyer	Enginyera
Geòleg	Geòloga
Informador juvenil	Informadora juvenil
Inspector	Inspectora
Interventor	Interventora
Mestre	Mestra
Metge	Monitora
Monitor	Netejadora
Netejador	Notificadora
Notificador	Notificadora
Oficial (un)	Oficial (una)
Operador	Operadora
Pedagog	Pedagoga
Porter	Portera
Professor	Professora
Programador	Programadora

Dir en masculí	Dir en femení
Psicòleg	Psicòloga
Recaptador	Recaptadora
Regidor	Regidora
Responsable (un)	Responsable (una)
Secretari	Secretària
Subaltern	Subalterna
Subdirector	Subdirectora
Tècnic	Tècnica
Telefonista (un)	Telefonista (una)
Titular de tresoreria (un)	Titular de tresoreria (una)
Uixer	Uixera
Vocal (un)	Vocal (una)

CADA LLENGUA
CONFORMA
LA REALITAT
EN UN DETERMINAT
SENTIT,
AIXÒ ÉS,
ENS ENSENYA
A VEURE EL MÓN.

GLOSSARI

Anàlisi per gènere

Estudi de les diferències de condicions, necessitats, índexs de participació, accés als recursos i desenvolupament, control d'actius, poder de presa de decisions, etc. Entre homes i dones degudes als rols que tradicionalment els han estat assignats.

Androcentrisme

Model social que situa l'element masculí com a prototip o referent a imitar. L'experiència dels homes és interpretada com a universal, per la qual cosa es menyspreen i s'oculten els aprenentatges i experiències de les dones. La història i la realitat quotidiana es conta des de la perspectiva masculina.

Apoderament

Procés d'accés als recursos i desenvolupament de les capacitats personals per a poder participar plenament en els processos de presa de decisions i activament a l'hora de modelar la vida pròpia i la de la seua comunitat en termes econòmics, socials i polítics.

Coeducació

És un procés intencionat amb què es potencia el desenvolupament de xiquets i xiquetes partint d'una realitat diferenciada de dos sexes, però procurant un desenvolupament personal i una construcció social comuna. L'objectiu és propiciar una educació integral i global de la persona que potencie les seues capacitats per a un desenvolupament personal lliure i ple a través de totes les matèries i activitats educatives, que incidisca de forma transversal en el currículum escolar.

Conciliació de la vida personal, familiar i laboral

Introducció de sistemes de permís per raons familiars i de permís parental, d'atenció als infants i a persones d'edat avançada, i creació d'una estructura i organització de l'entorn laboral que facilite a homes i dones la combinació de la feina i les responsabilitats familiars i casolanes.

Discriminacions directes

Tractar de forma desfavorable un grup de persones per motius expressament prohibits en l'ordenament jurídic nacional i internacional. En el cas de la perspectiva de gènere, el tracte té a veure amb la pertinença a un sexe.

Discriminacions indirectes

Criteris, mesures, normes i intervencions socials o polítiques formalment neutres que són desfavorables per a un grup perquè no tenen en compte la posició inicial desigual de què parteix aquest col·lectiu.

Discriminació positiva

Modalitat d'acció positiva que privilegia el col·lectiu desfavorit. Afecta principalment el punt d'arribada. Garanteix el resultat.

Enfocament de gènere (mainstreaming)

Enfocament de treball que pretén integrar, de forma sistemàtica, la perspectiva de gènere en els diversos àmbits de la vida (social, econòmic i polític), tant en les esferes públiques com en les privades. L'enfocament integrat de gènere és una metodologia d'intervenció basada en la integració de la perspectiva de gènere en totes les esferes de la vida, en tots els nivells d'intervenció i en totes les fases de programació d'una intervenció.

Estereotips de gènere

Els estereotips de gènere es refereixen a les idees i creences comunament acceptades en la societat sobre la manera com han de ser i comportar-se homes i dones. Determinen les expectatives socials.

Gènere

Construcció social a partir dels caràcters biològics dels homes i les dones, que fa que assumisquen rols i obligacions diferents en cada societat, associats al sexe. Element constitutiu de les relacions socials basades en les diferències entre sexes.

Gènere gramatical

El gènere gramatical de les paraules no es correspon amb el sexe biològic. En les llengües romàniques hi ha dos tipus de paraules segons el gènere gramatical:

- 1.- paraules amb doble forma (amic/amiga, xiquet/-a)
- 2.- paraules amb forma única, bé de gènere gramatical masculí (bolígraf, capellà o personatge), de gènere gramatical femení (criatura, persona, multitud), que designen els dos sexes biològics, i paraules de gènere gramatical comú (un/una cantant, un/una agent, un/una intel·lectual) que designen l'un o l'altre sexe depenent de l'ús del determinant.

Igualtat de fet o real

Designa la situació social, econòmica i política en què han desaparegut les desigualtats construïdes entre dones i homes, i romanen les diferències biològiques i individuals entre les persones.

Igualtat d'oportunitats entre homes i dones

Principi que es refereix a la necessitat de garantir que dones i homes accedisquen als recursos de forma igualitària, compensant el diferent punt d'eixida de les dones. Constitueix la garantia que dones i homes puguin participar en diferents esferes (econòmica, política, participació social, de presa de decisions) i activitats (educació, formació, ocupació) sobre bases d'igualtat.

Llengua

Sistema de signes exclusivament lingüístic; codi que tenim interioritzat en la nostra memòria; convenció social, abstracció.

Llenguatge

Sistema de signes i mitjà de comunicació ja siga pictòric, gestual o lingüístic entre d'altres.

Metonímia

Trop que consisteix a designar quelcom amb el nom d'una altra cosa prenent l'efecte per la causa o viceversa, l'autor per les seues obres, el signe per la cosa significada, etc.

Misogínia

Actitud rancorosa, hostil i menyspreadora cap a les dones que fins i tot pot arribar a ser violenta.

Norma

Pla d'abstracció que es troba entre la llengua i la parla; arreplega les regles que han de complir-se per a l'ús correcte de la llengua, tant en el lèxic com en l'estructura morfològica, sintàctica o fonètica. També és el conjunt de construccions lingüístiques sancionades per l'ús.

Organismes per a la igualtat

Són entitats que promouen polítiques d'igualtat d'oportunitats entre dones i homes. La seua finalitat és promoure i garantir condicions que facen possible la igualtat real de les dones en tots els àmbits de la societat. Per a aconseguir una major i millor vertebració de les actuacions, hi ha entitats que posen en marxa i desenvolupen aquestes polítiques, com els diferents instituts de la dona.

Patriarcal

Una societat o cultura patriarcal és aquella en què es reconeix que l'autoritat i el poder correspon al patriarca i es transmet de baró a baró. Ha suposat la manera de mostrar la posició social diferent d'homes i dones i ha evidenciat el "poder" del sexe masculí (patrimoni, pàtria potestat...) i la subordinació del femení.

Perífrasi

Circumlocució; figura que consisteix a expressar una cosa per mitjà de moltes paraules quan s'hauria pogut dir amb menys o amb una de sola, però no tan bellament, enèrgica o hàbil.

Polítiques d'igualtat d'oportunitats

Són la instrumentalització de la igualtat d'oportunitats, les intervencions a partir de les quals aquest principi es porta a la pràctica.

Principi d'igualtat d'oportunitats

Necessitat d'establir mesures dirigides a tractar de manera més favorable els col·lectius que encara suporten diferents tipus de discriminació. Prendre la decisió: igualtat d'oportunitats, principi, polítiques.

Salt semàntic

Es produeix quan aparentment s'usa un masculí genèric i després passa que era un masculí específic. Ex.: Els empleats de l'empresa poden viatjar amb les seues esposes. Ací, per tant, empleats es refereix a barons.

Sensibilitat pel que fa al gènere

Consideració de les diferents situacions i necessitats de les dones i els homes, a través d'un procés de presa de decisions a fi de promoure la consecució de la igualtat de gènere.

Sexisme

Mecanisme pel qual es concedeixen privilegis o es practica discriminació contra una persona per raó del seu sexe, cosa que impedeix el desenvolupament de tot el potencial humà que posseeix.

Sexe

Condició orgànica, biològicament identificable, que diferencia els éssers animats en femelles i mascles.

Violència contra les dones

És tot acte de violència basat en la pertinença al sexe femení que pugui ocasionar o ocasioni patiment físic, psicològic o sexual a les dones, i també l'amenaça de tals actes, la coacció o la privació arbitrària de llibertat, tant en l'espai privat com en el públic (Nacions Unides, 1993). Aquest tipus de violència afecta totes les classes socials i totes les cultures i nacionalitats, i s'ha donat en tots els temps.

EL SEXISME
NO ESTÀ
EN LA LLENGUA
EN SI MATEIXA
SINÓ
EN L'ÚS
QUE FEM
D'ELLA

BIBLIOGRAFIA

Coeducación y tiempo libre.

Acuña, S. et al.
(1995). Madrid.

De llengua: diferència i context.

Lledó Cunill, Eulàlia.
Institut Català de les Dones.
(2005). Barcelona.

Hacia un lenguaje igualitario y no excluyente. Recomendaciones para el uso no sexista del lenguaje.

Concejalía de la Mujer del Ayuntamiento de León.
(2004). León.

Igualdad, lenguaje y Administración: propuestas para un uso no sexista del lenguaje.

Generalitat Valenciana. Conselleria de Benestar Social.

(2009). Comunidad Valenciana.

La representación del femenino y el masculino en el lenguaje.

Instituto Andaluz de la Mujer.

(1995). Sevilla.

Lenguaje administrativo no sexista.

Menéndez Menéndez, M. Isabel.

Instituto Andaluz de la Mujer.

(2006). Sevilla.

Lenguaje femenino. Lenguaje masculino ¿Condiciona nuestro sexo la forma de hablar?

Lozano, I.

(1995). Madrid.

Manual de Lenguaje Administrativo no sexista.

Medina Guerra, Antonia M.; Ayala Castro, Marta Concepción; Guerrero Salazar, Susana.

Ayuntamiento de Málaga.

(2002). Málaga.

Manual sobre el uso no sexista del lenguaje administrativo.

Concejalía de Acción Social, Mujer y Familia.

Ayuntamiento de Valdemoro.

Madrid.

Nombra en femenino y en masculino. La representación del femenino y el masculino en el lenguaje.

Alario, C. M. et al.

Instituto de la Mujer.

(1995). Madrid.

Sexismo lingüístico. Análisis y propuestas ante la discriminación sexual en el lenguaje.

Calero Fernández, M. A.

(1999). Madrid.

Sexismo y lenguaje: las implicaciones lingüísticas de ser mujer

Adams, K. L. y N. C. Ware.

E. Larrauri (comp.).

Mujeres, derecho penal y criminología.

(1994). Madrid.

